

4ο ΓΕΛ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΜΗΜΑ 3ο

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

ΜΟΣΧΟΥ ΜΑΡΙΑΝΝΑ, ΜΟΥΣΚΑ ΝΤΕΜΠΟΡΑ,

ΜΠΕΤΖΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΝΤΑΓΚΑ ΚΛΕΟΝΙΚΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ :
ΤΑ ΦΥΛΑ ΣΤΗ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΘΕΜΑ:
ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΒΑΣΑΝΙΣΜΕΝΕΣ
ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ

Α΄ ΤΕΤΡΑΜΗΝΟ
2011-2012

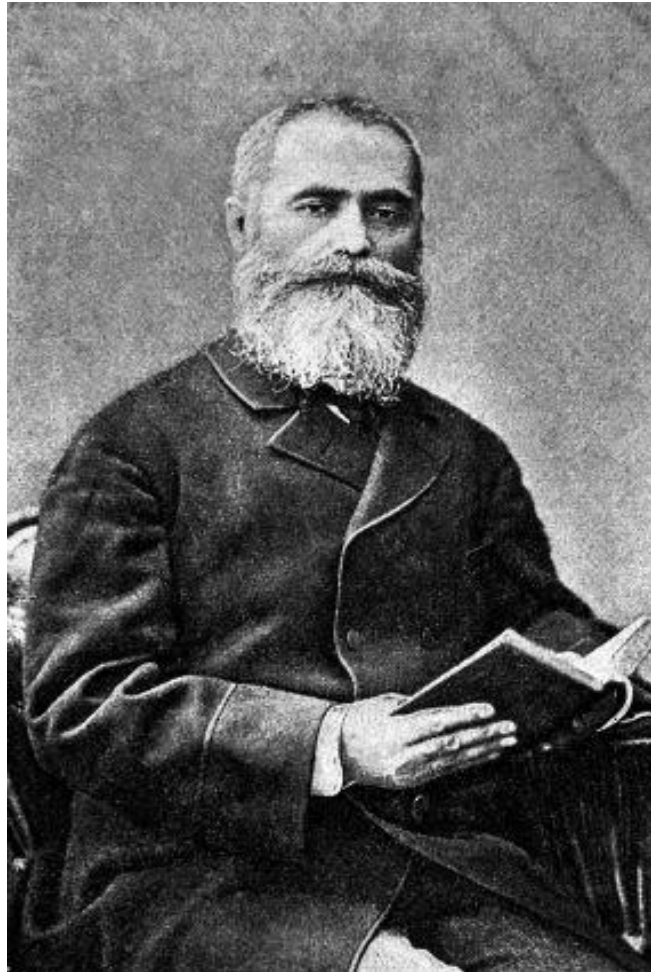
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ:

- **ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ (Κ.Ν.Λ. Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ, σελ. 72-78)**
Ποια στοιχεία της αθηναϊκής κοινωνίας του β΄ μισού του 19^{ου} αι. διακρίνετε στο διήγημα;
Ποιες πληροφορίες αντλείτε από το κείμενο για τη θέση της γυναίκας στην Αθηναϊκή κοινωνία στα τέλη του 19^{ου} αι. ;
- **ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΪ ΤΗΣ ΦΩΚΙΑΣ (Κ.Ν.Λ. Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ, σελ. 68-71)**
Στο διήγημα υπάρχουν δύο μοιρολόγια, της γριά-Λούκαινας και της φώκιας. Πού αναφέρονται το καθένα; Πώς διαγράφεται η μορφή της γριά-Λούκαινας στο διήγημα;

Λίγα λόγια για το συγγραφέα και το έργο του

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (Σκιάθος 4 Μαρτίου 1851 - Σκιάθος 3 Ιανουαρίου 1911), «η κορυφή των κορυφών» κατά τον Κ. Π. Καβάφη, είναι ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες λογοτέχνες, γνωστός και ως «ο άγιος των ελληνικών γραμμάτων». Έγραψε κυρίως διηγήματα, τα οποία κατέχουν περίοπτη θέση στη νεοελληνική λογοτεχνία.

Το έργο του

Μέσα στα περισσότερα διηγήματα του Παπαδιαμάντη, του συγγραφέα και υμνητή «του ρόδινου νησιού του», γίνεται συχνή αναφορά στις ρεματιές, τις χαράδρες, τα υψώματα, με διαφορετική το καθένα βλάστηση, της Σκιάθου. Επίσης αναφέρεται συχνά και η θαλασσινή της διαμόρφωση, με τα αμέτρητα λιμανάκια, τους κόρφους και τους κάβους, τους γκρεμούς, τις σπηλιές, τα νησάκια, τις αμμουδιές, τα ακρογιάλια. Αυτές οι αλησμόνητες παιδικές μνήμες κυριαρχούν στη σκέψη του Παπαδιαμάντη που τις κάνει διηγήματα εμπλουτισμένα με τα θρησκευτικά βιώματά του ή τα βάσανα, τους καημούς και τις μικροχαρές της σκιαθίτικης φτωχολογιάς. Οι ήρωες του είναι ψαράδες, αγρότες, ιερωμένοι, μετανάστες, πολυφαιλίτες, εργένηδες, αναξιοπαθούσες χήρες, όμορφες ορφανές ή κακάσχημες μάγισσες και διάφορες αγύρτισσες.

Όταν δεν έκανε τέχνη τις παιδικές του αναμνήσεις, τότε έπαιρνε τα θέματά του από τη ζωή των φτωχογειτονιών της Αθήνας. Το υπόστρωμα, συνήθως, είναι θρησκευτικό. Το εξωτερικό περιβάλλον περιγράφεται με αληθινή λατρεία προς τη φύση. Υπάρχει όμως και μια οξύτατη ψυχολογική περιγραφή, μια εύστοχη διείσδυση στα βάθη του ψυχικού κόσμου των ηρώων του, που έκανε τόση εντύπωση και στην εποχή του, που πολλοί τον παρομοίασαν με τον Ντοστογιέφσκι.

Ολόκληρη η ουσία της πεζογραφίας του περικλείεται μέσα σε μια φράση του ίδιου : «Το έπ' έμοι, ενόσω ζω, και αναπνέω καί σωφρονώ, δεν θα παύσω να υμνώ μετά λατρείας τον Χριστόν μου, να περιγράψω μετ' έρωτος την φύσιν, καί να ζωγραφώ μετά στοργής τα γνήσια ελληνικά ήθη».

Στενότερα ηθογράφος στην αρχή, διεύρυνε με τον καιρό την ηθογραφία του και την τεχνική του, ώστε να θεωρείται ότι αυτός εγκαίνιασε τη διηγηματογραφία στην Ελλάδα. Προσέδωσε στο έργο του τέτοια ποιότητα που τον καθιέρωσε ως πρωταγωνιστή της ελληνικής πεζογραφίας. Οι εμπνεύσεις του, τροφοδοτούμενες από ένα απόθεμα μνήμης, διαποτίζονται από ποιητικό οίστρο και μαγεία του λόγου. Οι ήρωες του απλοί, ταπεινοί, γραφικοί και βασανισμένοι, γίνονται οι πυρήνες των δραματικών συγκρούσεών τους με τη ζωή. Η καθαρεύουσα, που χρησιμοποιεί, σπάνια γίνεται δυσνόητη, γιατί διαπνέεται από τον κραδασμό και τη θέρμη του πλέον ευσυγκίνητου ανθρωπισμού. Σιγά-σιγά όμως απλοποιούσε τη γλώσσα, βάζοντας περισσότερα λαϊκά στοιχεία, και λίγο πριν το θάνατό του έγραψε και διηγήματα στη δημοτική γλώσσα. Τον διακρίνει ποιητικό ύφος, γόνιμη φαντασία και θρησκευτική κατάνυξη, η οποία τον συγκλόνιζε από την παιδική του ηλικία. Δεν περιορίζεται στην

περιγραφική γοητεία, αλλά ανθρώπινης ψυχής. Στις εικόνες ζωγραφική γοητεία, είτε φτωχογειτονιά της Αθήνας, έξαρσης, ενσταλάζει το βυζαντινό τρυφερότητα της χριστιανικής

Εκτός από τα διηγήματα ποιήματα θρησκευτικής

εισχωρεί στο δράμα της του, που έχουν την ίδια αναφέρονται στο Αιγαίο, είτε σε εμφυσά την πνοή της λυρικής του μυστικισμού του και αποθέτει την του αγάπης.

και τις νουβέλες έγραψε και έμπνευσης, που εξυμνούν τη

μητέρα του και την Παναγία. Κι όμως ο Παπαδιαμάντης, που ήταν υπερήφανος για το διηγηματικό του έργο, του οποίου γνώριζε την πραγματική αξία, δε θεώρησε ποτέ του ότι ήταν και ποιητής, αν και η ποιητική πνοή αποτελεί κύριο χαρακτηριστικό και του πεζού του λόγου. Χωρίς να ενδιαφέρεται για ρίμες και στολίδια, πέτυχε μια λιτότητα ελεύθερου στίχου, που αρκετά χρόνια αργότερα έγινε, σχεδόν, μόνιμο μοτίβο της νεοελληνικής ποίησης. Αν η πεζογραφία του έχει τη δυνατότητα να αντικειμενοποιεί και τα προσωπικά του βιώματα, η ποίηση του αντίθετα δεν εκφράζει παρά την προσωπική του εξομολόγηση.

Τα πιο γνωστά έργα του: *Η μετανάστης, Οι έμποροι των εθνών, Η Γυφτοπούλα, Ο Χρήστος Μηλιόνης, Η Φόνισσα, Τα Ρόδινα Ακρογιάλια, Το μοιρολόι της φώκιας...*

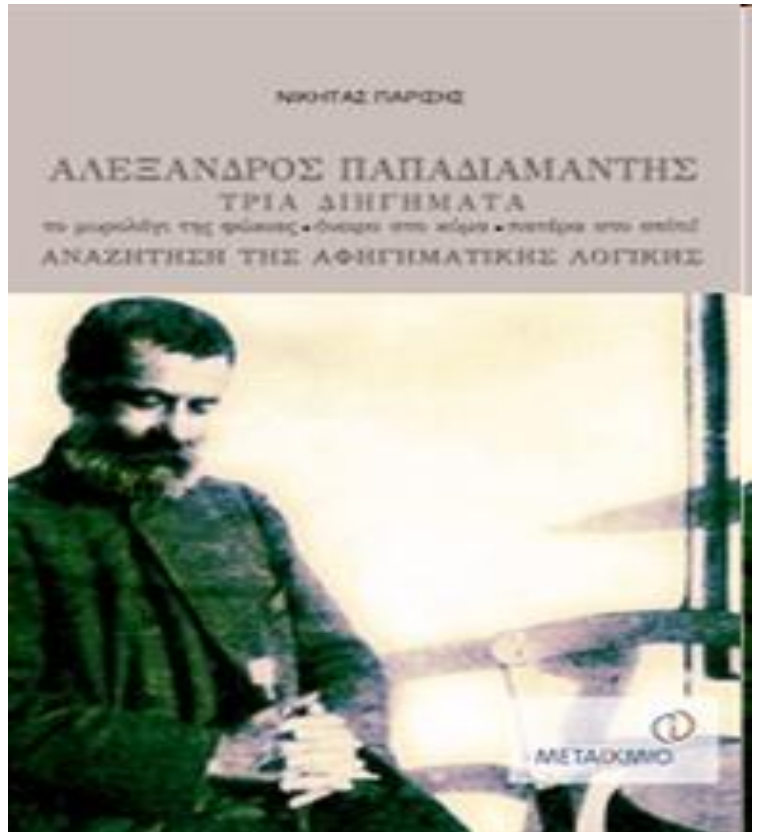
Ο Παπαδιαμάντης δεν ευτύχησε να δει τυπωμένο σε βιβλίο κανένα έργο του. Μετά το θάνατό του τυπώθηκαν από τις εκδόσεις Φέξη (1912-1913) έντεκα τόμοι με όσα διηγήματα βρέθηκαν τότε. Πέντε τόμους εξέδωσε ο Οίκος Ελευθερουδάκη το 1925-1930, και έναν τόμο Θαλασσινά διηγήματα ο Αθ. Καραβίας το 1945.

Το 1955, τα Άπαντά του εκδόθηκαν από τον Εκδ. Οίκο Δ. Δημητράκου με στοιχεία βιογραφικά, κριτικά σχόλια, προλόγους, γενική επιμέλεια Γ. Βαλέτα. Το 1963, τα Άπαντα του Παπαδιαμάντη εκδόθηκαν σε τρεις τόμους από την Εταιρεία Ελληνικών Εκδόσεων, με προλόγους και επιμέλεια Μιχ. Περάνθη.

"ΠΑΤΕΡΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ"

Περίληψη κειμένου

Ο συγγραφέας-αφηγητής της ιστορίας βρίσκεται στον μπακάλη της φτωχογειτονιάς παρακολουθώντας έναν στιγμιότυπο που πρόκειται να αποτελέσει την αφορμή αλλά και την αφετηρία του διηγήματος. Ένα πεντάχρονο αγόρι ζητιανεύει για λίγο λάδι ομολογώντας λόγω της παιδικής του αφέλειας το οικογενειακό τους πρόβλημα, δηλαδή την εγκατάλειψη τους από τον πατέρα. Ο μπακάλης, ως γνώστης των οικογενειακών ιστοριών της γειτονιάς, πληροφορεί το συγγραφέα-αφηγητή για το μικρό παιδί που είναι ένα από τα πέντε παιδιά της οικογένειας. Ο πατέρας, ξυλουργός, δεν ήταν καθόλου εργατικός σε αντίθεση με την μητέρα που έκανε ό,τι μπορούσε για να βοηθήσει την οικογένειά της. Η οικονομική κατάσταση χειρότερη και τα προβλήματα απειλούσαν την ίδια την επιβίωσή τους. Σ' αυτή την κατάσταση προστέθηκε και ένα σκάνδαλο που ξέσπασε ανάμεσα στο αντρόγυνο εξαιτίας των συχνών επισκέψεων ενός κουμπάρου. Οι κακές γλώσσες και η ζήλια του συζύγου ήταν αρκετά για να δημιουργήσουν συγκρούσεις παρά την τίμια στάση που κρατούσε η σύζυγος. Κορύφωση είναι η εγκατάλειψη της οικογένειας από τον πατέρα και ο θάνατος ενός από τα παιδιά τους. Η μητέρα μένει μόνη με τα παιδιά της χωρίς δουλειά και χωρίς πόρους επιβίωσης. Γι' αυτό άλλωστε το πεντάχρονο αγόρι ζητά ως ελεημοσύνη λίγο λάδι, γιατί δεν έχουν πατέρα στο σπίτι.

Ποια στοιχεία της Αθηναϊκής κοινωνίας του β' μισού του 19ου αι. διακρίνεται στο διήγημα;

Το αφήγημα αποτελεί μια πυκνή σκιαγραφή της ζωής και των ανθρώπων μιας φτωχικής Αθηναϊκής κοινωνίας.

Η σκιαγράφηση αυτή αντικαθρεφτίζει και αποκαλύπτει όλα τα κοινωνικά προβλήματα που βασανίζουν καθημερινά τον ανθρώπινο μικρόκοσμο της φτωχικής συνοικίας. Από την άποψη αυτή το διήγημα καταγράφει με ρεαλιστική γραφή όλα τα ανοιχτά προβλήματα, μέσα στα οποία πνίγεται και ασφυκτιά η ανθρώπινη ύπαρξη.

Το πρώτο και οξύτερο πρόβλημα, προβάλλεται και προεξέχει έντονα μέσα από τη αφηγηματική γραφή, είναι η φτώχεια και η δυστυχία. Ο Παπαδιαμάντης την καταγράφει ως το μέγιστο βασανιστή της ανθρώπινης ύπαρξης και φυσικά έμμεσα την καταγγέλλει.

Η κοινωνική αδικία είναι επίσης ένα στοιχείο εκείνης της εποχής το οποίο συμπληρώνουν οι τσακωμοί, τα οικογενειακά αδιέξοδα, την εγκατάλειψη από τον πατέρα και τέλος την βία.

Επιπλέον σημαντική θέση έχουν οι συνέπειες των παραπάνω στοιχείων στις αθώες παιδικές ψυχές καθώς είναι θύματα αυτής της κατάστασης.

Φλέγοντα προβλήματα, που συναντάμε στις υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας είναι η φτώχεια, η στέρηση αλλά και ο κατατρεγμός.

Τέλος, διακρίνονται έντονα στο διήγημα τα κοινωνικά προβλήματα που αφορούν στο ρόλο της γυναίκας-θύματος των κοινωνικών, αναχρονιστικών αλλά και το πρόβλημα του αλκοολισμού.

Ποιες πληροφορίες αντλείτε από το κείμενο για τη θέση της γυναίκας στην Αθηναϊκή κοινωνία στα τέλη του 19ου αι.;

Μητέρα (Γιαννούλα):

Πρόκειται για μια **αφοσιωμένη μητέρα** και ένα **εργατικό άνθρωπο** που αγωνίζεται να συντηρήσει την οικογένεια της υπομένοντας τις ταπεινώσεις και τα αρνητικά σχόλια. Μετά την εγκατάλειψη από τον σύζυγό της έρχεται στη θέση να πρέπει να αντιμετωπίσει μια πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση καθώς δεν έχει τη βοήθεια κανενός. Παρά τις προσπάθειες της να κρατήσει ισορροπίες στο σπίτι της, **καταδικάζεται ερήμην από τη γειτονιά και τον άντρα της**. Στο τέλος μένει μόνη να υπομένει τις συμφορές και τις δυσκολίες της καθημερινής επιβίωσης.

Στην Αθήνα λοιπόν, οι πολίτες χωρίζονταν σε διάφορες κοινωνικές τάξεις μέσα από τις οποίες καθορίζονταν και η

θέση της γυναίκας στην αθηναϊκή κοινωνία. Ακόμα και μετά το γάμο, που πρέπει να επισημανθεί ότι δεν ήταν επιλογή της νέας γυναίκας, αλλά ένα είδος διακανονισμού, δηλαδή μια προφορική υπόσχεση ανάμεσα στο νόμιμο κηδεμόνα και το μελλοντικό της σύζυγο, η κηδεμονία της μετατοπιζόταν στο σύζυγο της και αν αυτός αργότερα πέθαινε, κηδεμόνας της καθοριζόταν ο γιος της ή ο πιο κοντινός της συγγενής (π.χ. αδερφός). Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι **η Αθηναία ήταν συνεχώς κάτω από την εποπτεία κάποιου άνδρα ο οποίος μεταξύ άλλων διαχειριζόταν και την περιουσία της**. Όσο καιρό ήταν ανύπανδρη, το ρόλο αυτό τον είχε ο πατέρας της και αργότερα μετά τον γάμο, η εκμετάλλευση της περιουσίας της περνούσε στον άνδρα της. **Η Αθηναία λοιπόν, μιας επιφανούς οικογένειας, έμενε συνέχεια στο σπίτι με τις υπηρέτριες, δεν μπορούσε να έχει τίποτα στην πλήρη ιδιοκτησία της και ο μόνος λόγος για τον οποίο έβγαινε από το σπίτι ήταν για να εκτελέσει τα θρησκευτικά της καθήκοντα**. Στο σημείο αυτό θα πρέπει

να σημειώσουμε το σημαντικό ρόλο που έπαιζαν οι γυναίκες στην κηδεία και στην ταφή ενός συγγενικού προσώπου. Αυτές αναλάμβαναν όλες τις ιεροτελεστίες, απέδιδαν τιμές, μοιρολογούσαν και ντύνονταν με μαύρα ρούχα.

Είναι αδιαμφισβήτητο ότι στο επίκεντρο της παπαδιαμαντικής δημιουργίας εξέχουσα σημασία έχουν οι γυναίκες. **Οι γυναίκες αυτές έχουν κατακτήσει το δικό τους κοινωνικό ρόλο και τη δική τους θέση στην κοινωνία που ζουν, δημιουργώντας έτσι έναν κατάλογο με μορφές και χαρακτήρες, αρκετά συνυφασμένο με τους σημερινούς τύπους γυναικών**. Όσον αφορά στη θέση των γυναικών του β' μισού του 19ου αιώνα είναι γνωστό ότι οι γυναίκες υπέστησαν δεινά, θυσιάστηκαν και προσέφεραν πολλά στον αγώνα για την ελευθερία. Αμέσως μετά από αυτόν τον αγώνα επέστρεψαν πάλι πίσω στη στενή κοινωνία στην οποία ανήκαν, δηλαδή στο νοικοκυριό τους, στις οικογένειες τους και στα συζυγικά και χριστιανικά τους καθήκοντα. **Παρόλες τις αλλαγές που γίνονται για τη συγκρότηση του νέου κράτους η θέση της γυναίκας τόσο στην πόλη όσο και στην ύπαιθρο ορίζεται από τις παραδοσιακές αντιλήψεις**.

"ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΪ ΤΗΣ ΦΩΚΙΑΣ"

Περίληψη κειμένου

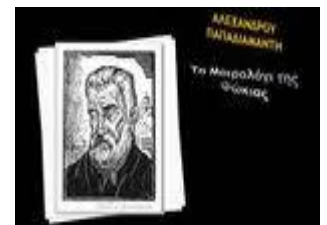
Το διήγημα εξελίσσεται σε μια παραλία της Σκιάθου, το Κοχύλι, στα τέλη του 19^{ου} αι. Εκεί κατευθύνεται μια μαυροφορεμένη γριά, η Λούκαινα, είναι μια χαροκαμένη μάνα, που έχει χάσει πέντε και τον άντρα της. Έχει και δυο γιους ξενιτεμένους, που σπάνια τη θυμούνται. Ζει στο νησί μαζί με την οικογένεια της μοναδικής κόρης που της έχει απομείνει. Ο συγγραφέας μας παρουσιάζει τη γριά Λούκαινα σε μια στιγμή της καθημερινής της ζωής. Καθώς ο ήλιος δύει, αυτή φορτωμένη μ' ένα μπόγο από μάλλινα σεντόνια κατηφορίζει το μονοπάτι για να πάει να τα πλύνει στη θάλασσα. Όσο η γριά Λούκαινα πλένει τα χράμια της, ένας βοσκός από την άλλη μεριά, κοντά στο κοιμητήριο, τραγουδάει με τη φλογέρα του ένα τραγούδι συνοδεύοντας το κοπάδι του.

Στο διήγημα υπάρχουν δυο μοιρολόγια, της γριά-Λούκαινας και της φώκιας. Πού αναφέρονται το καθένα;

Το μοιρολόγι της γριάς Λούκαινας αναφέρεται σε πένθη που τοποθετούνται πολύ μακριά στο παρελθόν και αφορούν σε πρόσωπα που δεν είναι οικεία στον αναγνώστη. Αντιθέτως, το μοιρολόγι της φώκιας αναφέρεται σ' ένα τραγικό θάνατο που έχεις μόλις συμβεί και τον οποίο οι αναγνώστες έχουν παρακολουθήσει με αγωνία από την πρώτη νύξη κινδύνου (:την απομάκρυνση του κοριτσιού) μέχρι το μοιραίο γλίστρημα που κατέληξε στον πνιγμό του μικρού παιδιού. Το μοιρολόγι αυτό μας ανάγει σε ένα μακρινό «τότε». Η αναγωγή σε αυτό το «τότε» λειτουργεί μέσα στο αφήγημα ως μια σύντομη αναδρομή στον παρελθόν, καθώς η γριά-Λούκαινα αναθυμάται τα παιδιά που της θέρισε ο χάρος-ο αχόρταστος.

Το δεύτερο μοιρολόγι αναφέρεται στο θάνατο της Ακριβούλας. Πρόκειται για το μοναδικό θρήνο που δέχεται η Ακριβούλα, καθώς ο θάνατός της έχει περάσει απαρατήρητος από τους ανθρώπους που βρίσκονται κοντά της. Ούτε η γιαγιά της γνωρίζει πως η εγγονή της βρίσκεται πνιγμένη στην ακτή, ούτε ο βοσκός συνειδητοποίησε πως ο πλαταγιασμός που άκουσε προκλήθηκε από την πτώση ενός μικρού παιδιού. Δε θρηνείται από κάποια ανθρώπινη ύπαρξη αλλά από μια φώκια. Η Ακριβούλα χάθηκε στη θάλασσα χωρίς να γίνει αντιληπτή από κανέναν. Μόνο η φώκια βρήκε το πνιγμένο σώμα της και άρχισε να την περιτριγυρίζει και να τη μοιρολογά. Αυτός ο θρήνος της φώκιας δεν μας ανάγει, όπως το πρώτο μοιρολόγι, σε ένα μακρινό «τότε». Μας κρατάει, αντίθετα, στο δραματικό «τώρα» της αφήγησης. Δε λέγεται με ανθρώπινη λαλιά. Θα έμενε ακατανόητο, αν δε βρισκόταν ο γέροντας ψαράς να το μεταφέρει στη γλώσσα των ανθρώπων.

Πώς διαγράφεται η μορφή της γριάς Λούκαινας μέσα στο διήγημα:

Η γριά Λούκαινα είναι μια **φτωχή, ηλικιωμένη γυναίκα** που έχει πληρώσει ακριβό τίμημα στο χάρο, αφού έχει ήδη χάσει πέντε από τα παιδιά της, αλλά και τον άντρα της. Τώρα πια ζει κοντά στη μοναδική κόρη που της απέμεινε και κάνει δουλειές γι' αυτή, ώστε να της είναι **χρήσιμη** και να μην την επιβαρύνει με την παρουσία της. Η γριά Λούκαινα έχει ακόμη δύο παιδιά, δύο αγόρια, τα οποία όμως έχουν ξενιτευτεί, οπότε η **θλίψη** για τα παιδιά της που πέθαναν, καθώς και γι' αυτά που έχουν φύγει, ακολουθεί διαρκώς τη γερόντισσα και την ωθεί στο να συνοδεύει τις εργασίες της μ' ένα πένθιμο μοιρολόγι. Η ζωή της μοιάζει **στιγματισμένη από τα πένθη και τους καημούς**, γι' αυτό και στο άκουσμα του εύθυμου άσματος του βοσκού ενοχλείται και το θεωρεί κακό οϊωνό.

